

την απρόβλεπτη εμφάνιση δημιουργιών, που είναι δυσανάλογες προς τις ίδιες τους τις αιτίες.

Η έννοια της δημιουργίας προσδιορίζεται, έτσι, σε σχέση με δύο τύπους συνέχειας απόλυτα διαφορετικούς μεταξύ τους: μια *ομοιογενή μονογραμμική συνέχεια*, πηγή της επανληψής και της ταυτότητας, και μια *ετερογενή βαθειά συνέχεια*, φορέα λειτουργικών ασυνεχειών. Πρόκειται, από τη μια μεριά, για μια *αιτιότητα λογική ή μηχανική* και, από την άλλη, για μια *"αιτιότητα" δημιουργική*.

Αυτο-καθοριζόμενη, διαρθρωμένη σε βάθος, η δημιουργική διάρκεια υποβάλλει την ιδέα μιας *αιτιότητας πρισματικής* (causalité prismatique) που επιτρέπει τη μετάβαση από ετερογένεια σε ετερογένεια. Προφύλασσοντας δε τη *συνέχεια* από την τυφλή αναγκαιότητα, όπως και την *ασυνέχεια* από την άγονη απομόνωση, μπορεί να παραμείνει απόλυτα πιστή στον εαυτό της.

B. Μέθοδος εργασίας

Η παραπάνω έρευνα τοποθετήθηκε συγχρόνως σε δύο επίπεδα. Το πρώτο, εσωτερικό στην μπερξονική φιλοσοφία, περιέλαβε την ανάλυση και το συσχετισμό εννοιών που ήταν οργανικά δεμένες με εκείνη της *δημιουργίας* (με κύριο άξονα τις έννοιες: *συνεχές-ασυνεχές*). Η ανίχνευση αυτή κρίθηκε αναγκαία προκειμένου να γίνει κατανοητός ο τρόπος με τον οποίο ο μπερξονικός δυναμισμός θεμελιώνεται οντολογικά και να εκτιμηθεί το κατά πόσον αυτός αποτελεί πραγμάτωση των προβέσεων του δημιουργού του. Στο δεύτερο επίπεδο, αναζητήθηκε μια περισσότερο σφαιρική θεώρηση της φιλοσοφίας του Bergson, μέσα από την παραβολή των βασικών του θέσεων προς εκείνες άλλων φιλοσόφων που, άμεσα ή έμμεσα, μπορούσαν να διαλέγονται μαζί του. Η μέθοδος που ακολουθήθηκε είχε ως σκοπό τόσο την ανάδειξη της γονιμότητας και της πρωτοτυπίας της μπερξονικής προβληματικής, όσο και τη σωστή τοποθέτησή της μέσα στην ιστορία της φιλοσοφίας.

Εκτός από τα ήδη εκδεδομένα έργα ελήφθησαν υπόψη:

1) Όλες οι ανέκδοτες σημειώσεις του φιλοσόφου, γραμμένες από τον ίδιο στο περιθώριο των βιβλίων που μελέτησε ή σε σελίδες χωριστές. Τα βιβλία αυτά αποτελούσαν την προσωπική βιβλιοθήκη του Bergson και, μαζί με την αλληλογραφία του, βρίσκονται στη βιβλιοθήκη J. Doucet στο Παρίσι (Αρχείο Bergson).

2) Τα ανέκδοτα μαθήματα του Bergson στη φιλοσοφία του Πλωτίνου, που έγιναν στο Collège de France (1901-1902) και βρίσκονται στη βιβλιοθήκη V. Cousin στο Παρίσι.

Μαρία Ι. Γιόση, (Τμήμα Φιλολογίας, Τομέας Κλασικής Φιλολογίας) *Μύθος και λόγος στον Σοφοκλή.*

Η ταυτότητα μύθου και λόγου στον Σοφοκλή είναι η θέση που υποστηρίζεται στη μελέτη αυτή, στην οποία ο λόγος του Σοφοκλή εξετάζεται ως λόγος ποιητικός, πολιτικός, θεατρικός, ως λόγος-μύθος.

Καθώς οι όροι *μύθος* και *λόγος* είναι ανάγκη να οριστούν, επιχειρείται στα τέσσερα μέρη της Εισαγωγής μια ανασκόπηση των σημασιών τους και των ερμηνειών που κατά καιρούς προτάθηκαν. Έτσι, στο πρώτο κεφάλαιο της Εισαγωγής εξετάζεται ο *μύθος* και το λεξιλόγιο του *λέγειν* από τον Όμηρο έως τον Πλάτωνα, στο δεύτερο, ο *μύθος* στον Πλάτωνα (με λεπτομερή εξέταση και συσχετισμό πλατωνικών χωρίων), στο τρίτο, ο *μύθος* στη νεώτερη σκέψη (όπου αναφέρονται οι σημαντικότερες περί μύθου θεωρίες φιλοσόφων, ιστορικών των θρησκειών, ανθρωπολόγων και γλωσσολόγων, από τον E. Cassirer και τον Max Müller ως τον Lévi-Strauss και τον R. Barthes). Στο τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο της Εισαγωγής, με τίτλο "Μύθος-αφήγηση-τραγωδία", μεταφερόμαστε στο χώρο της "λογοτεχνίας", αφού ως "λογοτεχνία" αντιμετωπίζεται και το κείμενο

της τραγωδίας από σύγχρονους μελετητές της κλασικής φιλολογίας, όπως ο Ch. Segal. Στο κεφάλαιο αυτό όμως παρουσιάζονται ουσιαστικά οι απόψεις του Αριστοτέλη για τον *μῦθος*, με αναφορές στα έργα του *περί ποιητικής*, *Ρητορική* κ.ά., καθότι στον Αριστοτέλη ανήκουν οι όροι που χρησιμοποίησαν οι θεωρητικοί της λογοτεχνίας, ερμηνεύοντάς τους ο καθένας με τον τρόπο του, για να μιλήσουν για την τραγωδία ως λογοτεχνικό κείμενο. Για το λόγο αυτό επιχειρείται εδώ μια αναφορά στην έννοια της αφήγησης, εφόσον συχνά "ο *μῦθος* συγχέεται με την αφήγηση, η τραγωδία με τον μῦθο και η αφήγηση (ιστορική ή άλλη) ορίζεται με στοιχεία του αριστοτελικού ορισμού της τραγωδίας".

Με την αναφορά στον *ἔλεον* και τον *φόβον* καθώς και στην τραγική *κάθαρσιν* εισάγεται η πολιτική διάσταση της τραγωδίας. Ο τραγικός λόγος που φέρει το μυθικό υλικό προκαλεί τη ρήξη εκείνη που επιτρέπει στο θεατρικό γεγονός να κλονίσει τη σχέση του θεατή με την πραγματικότητα του. Ο λόγος επομένως απαβάλλει τη χρονικότητά του, την ιστορικότητά του, και με τον τρόπο αυτό αναδεικνύεται σε *μῦθος*, "με το δικό του ἄχρονο παρόν".

Οι θέσεις που αναπτύχθηκαν σε θεωρητικό επίπεδο στην εισαγωγή, ανευρίσκονται και στις ερμηνευτικές προσεγγίσεις του δεύτερου μέρους της διατριβής.

Τόσο στις *Τραχίνιες* όσο και στην *Ηλέκτρα*, η μέθοδος συνίσταται στη λεπτομερή εξέταση του λεξιλογίου και στον εντοπισμό των δομικών αξόνων, γύρω από τους οποίους ενορχιστρώνεται η δράση των δύο τραγωδιών.

Στις *Τραχίνιες*, τραγωδία που "διερευνά τα όρια της ανθρώπινης γνώσης, θέτοντας σε δοκιμασία τις μεθόδους μέσα από τις οποίες ο άνθρωπος επιχειρεί να την αποκτήσει, δομικοί άξονες είναι ο *φόβος*, ο *ἔρως* και οι χρησμοί. Συνδεδεμένοι όλοι με το κεντρικό θέμα της *γνώσεως*, εμπλέκουν όλα τα πρόσωπα του δράματος, κυρίως όμως την Δηϊάνειρα, στην οποία αναφέρεται και η μακρά παρέκβαση περί του μῦθου της και περί του μῦθου των Αμαζόνων. Εξετάζεται η αλληλεπίδραση θείου-ανθρωπίνου επιπέδου δράσης στην τραγωδία και υποστηρίζεται πώς "ως αντίβαρο στην αμφιβολία για τις πραγματικές προθέσεις του θείου...αναπτύσσεται η σιγουριά με την οποία αποδίδεται *πίστις ἐν τοῖς δρωμένοις*". Η ανθρώπινη παρέμβαση στην κυκλική επανάληψη *πῆματος* και *χαρᾶς* καταλήγει έτσι "ἐνα σχῆμα οξὺμωρον: εἶναι τελεσφόρος ἀλλὰ ἡ δρᾶσις της ξεπερνά τον λογικό της προσχεδιασμό".

Στην *Ηλέκτρα* κλειδί της δράσης είναι η λ. *λόγος*. Ο Σοφοκλής εδώ ενδίδει σ' ένα παιχνίδι λόγου, αφού "ο λόγος του αναδεικνύει σε *πρόξιν*... το λόγο της ομώνυμης ηρωίδας". Και εδώ εντοπίζονται δομικοί άξονες (ο χρῆσιμος του Απόλλωνα, οι Ερινύες και το όνειρο της Κλυταιμνήστρας) και με τη λεπτομερή εξέταση του λεξιλογίου διαπιστώνεται πώς στην τραγωδία αυτή του Σοφοκλή, ο *λόγων ἀγών* λήγει με τη σιωπή των προσώπων του δράματος, "που ισοδυναμεί ουσιαστικά με την κατάργηση της αυτονομίας του *ἦθους* τους, την ανάδυση δηλ. του *μύθου*" (σελ. 167), εφόσον τα πρόσωπα από τραγικά γίνονται πρόσωπα μυθικά.

Στον Επίλογο της διατριβής συνοψίζονται οι θέσεις που έχουν αναλυτικά εκθεθεί στα προηγούμενα κεφάλαια, και ορίζεται η τραγωδία - παρά το γεγονός ότι αποτελεί μια χρονικά απομακρυσμένη δημιουργία - ως μία πρόκληση που απευθύνεται στον σύγχρονο άνθρωπο και τον θέτει ενώπιον της αναγκαιότητας να ορίσει την πραγματικότητα του. Ο λόγος της τραγωδίας *σημαίνει*, όπως *ὁ ἄναξ οὐ τό μαντεῖον* στη γνωστή ρήση του Ηρακλείτου, αποκάτ δηλ. την ιερότητα που αναγνωρίζουμε στο *μῦθος*, ο οποίος ορίζεται τελικά ως "το στοιχείο του κινδύνου να αναγνωρίζεις το *ἴδιον* και το *οἰκείον* ως *ἄλλο* και τον εαυτό σου ως ετερότητα".